

да не признаем, че думите и „добрите“ намерения остават най-вече на хартия, а в действителността се случва твърде малко.¹²¹ Не е случаен и фактът, че респондентите, на които думата „интеграция“ все пак говори нещо, са от „Факултета“ – там от няколко години се работи по десеграгационен проект.

Но в крайна сметка, думата не е толкова важна – непознаването ѝ служи по-скоро като сигнал, че въпросната политика не достига до хората, към които най-вече е насочена. А онези интервюирани, които споделят опита си от отношения с българи, разкриват съпротивата на българите срещу провеждането на интеграционна политика. Защото независимо от функциониращите различаващи се разбирания за това що е интеграционна политика, повече или по-малко общоприето е, че тя е „двустраниен процес“. Само че всяка от „страните“ прехвърля на другата отговорността за неуспеха на процеса. Българите смятат, че „ромите не правят нищо, за да ги приемем в обществото“, защото „те не искат да се променят“; ромите смятат, че българите не искат да ги приемат, не искат да общуват с тях, извършват дискриминационни действия. Всяка „страна“ има някакви основания за своята позиция. Всяка „страна“ донякъде е права. Всяка „страна“ трудно се поставя на мястото на другата. Така обаче „двустраният“ процес на интеграция е лишен от какъвто и да е шанс да се реализира.

Тук ще се опитам да реконструирам позицията и на двете страни. Ще се опитам да разбера има ли шанс тези две позиции някак да се модифицират, за да заработят за постигането на заявяваната на думи обща цел – интеграцията на (ромите в) българското общество.

Позицията на ромите ще реконструирам по тези развити в няколко интервюта виждания за интеграция и за отношенията роми-българи. Ще използвам и интервютата с **представители на (ромски) неправителствени организации** при допускането, че тяхната гледна точка към процеса на интеграция, от една страна, има претенцията да изразява

¹²¹ Вж. заключенията от *Мониторинг на изпълнението на Национален план за действие – Десетилетие на ромското включване, проведен в 6 български града*, както и статията ми „Интеграция на ромите в българското общество: дела и документи (1999–2007)“.